

Informatīvais ziņojums
“Par Latvijas pozīciju par ilgtspējīgu finanšu jomā publicēto
deleģēto aktu klimata jomā”

I IEVADS

Finanšu ministrija ir sagatavojusi informatīvo ziņojumu par Latvijas pozīciju par ilgtspējīgu finanšu jomā publicēto deleģēto aktu (turpmāk – informatīvais ziņojums), lai informētu par Eiropas Savienības (turpmāk – ES) klasifikācijas sistēmu ilgtspējīgām darbībām jeb Taksonomijas ieviešanas gaitu, nepieciešamajiem lēmumiem un tālāko rīcību, lai nodrošinātu Latvijas interešu pilnvērtīgu pārstāvēšanu ES, vienlaikus ņemot vērā līdz šim pieņemtos lēmumus Ministru kabinetā (Latvijas stratēģiju klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050.gadam¹ un Nacionālo enerģētikas un klimata plānu 2021.-2030. gadam², kas nosaka siltumnīcefekta gāzu emisiju (turpmāk – SEG) samazināšanas saistību izpildi saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām Parīzes nolīgumu). Lai sasniegtu ES mērķus klimata un enerģētikas jomā līdz 2030. gadam un sasniegtu Eiropas zaļā kursa mērķus, ir svarīgi novirzīt ieguldījumus uz ilgtspējīgiem projektiem un darbībām, lai padarītu ES ekonomiku, uzņēmumus un sabiedrību izturīgākas pret klimata pārmaiņām un vides satricinājumiem.

Lai to panāktu, ir vajadzīga skaidra definīcija par to, kas ir “ilgtspējīgs”. Tāpēc Eiropas Komisija (turpmāk – Komisija) 2018.gada martā pieņēma rīcības plānu ilgtspējīgas izaugsmes finansēšanai, kurā aicināja izveidot kopēju klasifikācijas sistēmu ilgtspējīgai saimnieciskai darbībai jeb “ES taksonomiju”. 2020.gada 18.jūnijā tika pieņemta Eiropas Parlamenta un Padomes regula Nr. 2020/852 par regulējuma izveidi ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanai un ar ko groza Regulu (ES) 2019/2088 (turpmāk – Taksonomijas regula) pamatojoties uz kuru tiks pieņemta ES taksonomija deleģēto aktu veidā, pamatojoties uz valsts un privātā sektora ārējo ekspertu ieteikumiem un uz pārredzamu procesu ar ieinteresēto personu līdzdalību, izmantojot stingras metodes un zinātniskus pierādījumus. Lai to nodrošinātu atbilstoši Taksonomijas regulai Komisija izveidoja Ilgtspējīgu finanšu platformu (*Sustainable Finance Platform*, turpmāk - SFP), kas ir ekspertu grupa, kas aizstāj Tehnisko ekspertu grupu un konsultē Komisiju par turpmāku taksonomijas attīstīšanu un izstrādā tehniskos pārbaudes kritērijus.

Šis Klimata deleģētais akts ir pirmais deleģētais akts par ilgtspējīgām darbībām saistībā ar pielāgošanos klimata pārmaiņām un to mazināšanas mērķiem. Tas tika oficiāli pieņemts 2021. gada 4. jūnijā, un pašlaik Eiropas Savienības Padome un Eiropas Parlaments veic tā pārbaudi. Otrs deleģētais akts, kas aptvers atlikušos vides mērķus (kā arī dažus papildu kritērijus vides mērķiem), tiks pieņemts 2022. gada pirmajā pusē.

2020.gada 22.jūnijā ES Oficiālajā Vēstnesī tika publicēta Eiropas Parlamenta un Padomes 2020.gada 18.jūnija regula Nr. 2020/852 par regulējuma izveidi ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanai un ar ko groza Regulu (ES) 2019/2088 kas paredz izdot vairākus deleģētos tiesību aktus, kuros noteikti tehniski pārbaudes kritēriji un saimnieciskās darbības, kas veicina sešu vides mērķu sasniegšanu:

- 1) klimata pārmaiņu mazināšanu;

¹ Ministru kabineta 2020.gada 28.janvāra protokols Nr.4 29.§

² Ministru kabineta 2020.gada 4.februāra protokols Nr. 4 27. §

- 2) pielāgošanos klimata pārmaiņām;
- 3) ilgtspējīgu ūdens un jūras resursu izmantošanu un aizsardzību;
- 4) pāreju uz aprites ekonomiku;
- 5) piesārņojuma novēršanu un kontroli;
- 6) bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu aizsardzību un atjaunošanu.

Pēc šo dokumentu apstiprināšanas visiem finanšu sektora dalībniekiem būs jāklasificē savi aktīvi, kā arī lielajiem uzņēmumiem jāatklāj informācija par savu aktivitāšu atbilstību taksonomijai.

Pirmais deleģētais akts – Komisijas deleģētā regula (ES) .../. ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2020/852 papildina, ieviešot tehniskās pārbaudes kritērijus, pēc kuriem nosaka, ar kādiem nosacījumiem konkrēta saimnieciskā darbība ir uzskatāma par tādu, kas būtiski sekmē klimata pārmaiņu mazināšanu vai pielāgošanos klimata pārmaiņām, un pēc kuriem nosaka, vai konkrētā saimnieciskā darbība nenodara būtisku kaitējumu kādiem citiem vides mērķiem (turpmāk – Ilgtspējīgu finanšu deleģētais akts klimata jomā) tika publicēts 2021.gada 21.aprīlī.

Nemot vērā taksonomijas kritēriju nozīmīgo ietekmi turpmāk uz plašu nozaru loku, tad sagatavotajā informatīvajā ziņojumā ir formulēta Latvijas pozīcija par pirmo deleģēto aktu - Ilgtspējīgu finanšu deleģēto aktu klimata jomā. Klimata riska plašā fiziskā ietekme un pāreja uz neto oglekļa emisiju ekonomiku var izpausties kumulatīvi un negaidīti, radot sistēmiskus riskus finanšu tirgiem, finanšu stabilitātei un reālai ekonomikai Latvijā. Sistēmiskie riski var destabilizēt kapitāla tirgus un radīt nopietnas negatīvas sekas finanšu iestādēm un ekonomikai kopumā, un klimata pārmaiņas, tāpat kā pašreizējā COVID-19 krīze, neapšaubāmi ir sistēmisks risks. Ja pāreja uz klimata neitrālu ekonomiku nebūs pietiekami savlaicīga un efektīva, tam būs negatīvas sekas uz finanšu stabilitāti un reālo ekonomiku. Ilgtermiņa scenāriju analīze²³ ES bankām, apdrošinātājiem un ieguldījumu fondiem liecina par kredītrisku vai tirgus risku zaudējumiem, kas var rasties vidējā vai ilgākā termiņā nepietiekami savlaicīgas vai efektīvas pārejas rezultātā. Savukārt, iespējama saistību risku materializācija var negatīvi ietekmēt fiskālo situāciju valstī un apdraudēt klimata mērķu sasniegšanu.

II TAKSONOMIJAS REGULAS NOSACĪJUMI UN DELEĢĒTĀ AKTA PIEŅĒMŠANAS PROCEDŪRA EIROPAS SAVIENĪBĀ

2.1. Taksonomijas regulas nosacījumi

Pēdējo gadu laikā ES ir kļuvusi ievērojami vērīgāka cīņā ar klimata pārmaiņām, un Eiropas Komisija jau ir veikusi virkni pasākumus, lai izveidotu pamatu ilgtspējīgam finansējumam. Ilgtspēja ir galvenā iezīme ES atgūšanās no COVID-19 pandēmijas, un finanšu nozare būs svarīga, lai palīdzētu sasniegt Eiropas Zaļā kursa mērķus. Papildus šī gada 6.jūlijā Eiropas Komisija ir pieņēmusi vairākus pasākumus, palielinot ambīcijas attiecībā uz ilgtspējīgu finansējumu.

Ilgtspējīgu finanšu virsmērķis ir ar finanšu sektora starpniecību veicināt investīciju plūsmu uzņēmumiem, kas iesaistīti ilgtspējīgākās darbībās vai pāriet uz tām, lai nodrošinātu to, ka ES līdz 2050.gadam sasniedz klimata neitralitāti un citus mērķus klimata pārmaiņu jomā. Lai to izdarītu, ES ir nepieciešams, lai investori lielu kapitāla daļu novirzītu tādiem projektiem un uzņēmumiem, kas atbilst virsmērķa sasniegšanai.

³ Climate-related risk and financial stability”, ECB, July 2021

Savukārt investoriem ir svarīgi saņemt uzticamu informāciju, uz kuru balstīt savus lēmumus par ilgtspējīgiem ieguldījumiem, lai netiktu maldināti. ES taksonomija ir izstrādāta kā rīks, lai cīnītos ar zaļmaldināšanu (“*greenwashing*”) un palīdzētu ikvienam noteikt, kas ir vai nav ilgtspējīgs ieguldījums, pateicoties skaidrai zinātniski pamatotai ekonomisko darbību klasifikācijai un tehniskajiem pārbaudes kritērijiem.

Taksonomijas regulā ir noteiktas obligātas prasības attiecībā uz informācijas atklāšanu (*disclosure*), lai nodrošinātu pārredzamību attiecībā uz ekoloģiskajiem raksturlielumiem.

Lieliem finanšu un nefinanšu uzņēmumiem, uz kuriem attiecas Nefinanšu pārskatu direktīvas darbības joma būs jāatklāj, kādā mērā to veiktās darbības atbilst ES taksonomijā noteiktajiem kritērijiem. Tāpat arī finanšu tirgu dalībniekiem (piemēram, aktīvu pārvaldītājiem) būs jāatklāj, kādā mērā darbības, ko finansē viņu finanšu produkti, atbilst ES taksonomijas kritērijiem. Šim nolūkam tiek izstrādāti tehniskie novērtējuma kritēriji (skrīninga kritēriji).

Taksonomijas regula definē, lai dalībvalstis un ES izmantotu ES taksonomiju kā pamatu jebkuram ES vai valsts marķējumam “zaļajām” uzņēmumu obligācijām vai finanšu produktiem, uz kuriem attiecas informācijas atklāšanas regula⁴ Tādēļ ES taksonomija ir pamats turpmāku ilgtspējīgu finanšu instrumentu izstrādei, tostarp ES ekomarķējumam finanšu produktu mazumtirdzniecībai un turpmākajiem ES standartiem zaļajām obligācijām kā arī zaļajām hipotēkām⁵, kur šīs ES politikas iniciatīvas sasaistīs standartus un marķējumus ar saimnieciskajām darbībām, kas ir saskaņotas ar taksonomiju.

Papildus obligātajiem lietojumiem, pastāv arī citas ES (vai valsts) politikas jomas, kas var attiekties uz Taksonomijas regulu. Šādi lietojumi nav definēti vai pilnvaroti pašā Taksonomijas regulā, bet gan citos politikas instrumentos, un tie neattiecas uz kritērijiem, kas noteikti deleģētajos aktos. Piemēram, taksonomijas regulas principa “nenodarīt būtisku kaitējumu” izmantošana sanācijas un noturības mehānismā, kur princips tiek piemērots Taksonomijas regulas 17. panta nozīmē, bet neprasot izmantot deleģētos aktus un saistītos tehniskās pārbaudes kritērijus. Līdzīgi, attiecībā uz jauniem noteikumiem ES reģionālajiem, kohēzijas un sociālajiem fondiem laikposmam no 2021. līdz 2027. gadam, budžeta izdevumu līdzekļu daļai arī būs jāievēro princips “nenodarīt būtisku kaitējumu” Taksonomijas regulas 17. panta nozīmē, neprasot izmantot deleģētos aktus un saistītos tehniskās pārbaudes kritērijus.

Līdztekus šiem, uzņēmumi var brīvprātīgi izmantot ES taksonomiju. Piemēram, uzņēmumi var izmantot ES taksonomijas kritērijus, izstrādājot vides un ilgtspējības pārejas stratēģijas un plānus vai arī var izvēlēties izpildīt ES taksonomijas kritērijus ar mērķi piesaistīt investorus, kurus interesē zaļās iespējas. Investori var izvēlēties izmantot ES taksonomijas kritērijus, veicot atbilstības pārbaudi un nosakot ilgtspējīgas ieguldījumu iespējas, lai panāktu pozitīvu ietekmi uz vidi. Atklājot savas darbības saskaņošanu ar ES taksonomiju, uzņēmumiem būs labāka piekļuve finansējumam, jo finanšu iestādes, kas vēlas palielināt savu ar taksonomiju saistīto ieguldījumu daļu, centīsies ieguldīt uzņēmumos, kuriem ir ar taksonomiju saistītas darbības un kuri to ir atklājuši. Ja uzņēmums neatklāj informāciju par to, vai un cik lielā mērā saimnieciskā darbība atbilst ES taksonomijai potenciālajam investoram, kas vēlas veikt ilgtspējīgus ieguldījumus, tas būtu jāizvērtē pašam, kā rezultātā tiek veikts papildu darbs un investoram rastos izmaksas. Tāpēc šāds investors, visticamāk, izvēlēsies investēt uzņēmumā, kas ir atklājis savu saimniecisko darbību saskaņošanu ar ES taksonomiju.

⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2019/2088 (2019. gada 27. novembris) par informācijas atklāšanu, kas saistīta ar ilgtspēju, finanšu pakalpojumu nozarē

⁵ Šie projekti šobrīd ir priekšlikumu līmenī un pie tiem tiek strādāts ES Padomes darba grupu līmenī.

Uzņēmumi, kas brīvprātīgi saskaņo savas darbības ar ES taksonomiju, pirms tās ir obligātas, visticamāk, izjutīs priekšrocības, jo tas finanšu iestādēm var ietaupīt daļu novērtēšanas izmaksu un līdz ar to iespēju sniegt šādam uzņēmumam labākus finanšu darījumu nosacījumus.

Taksonomijas Regulā ir noteikti seši vides mērķi: klimata pārmaiņu mazināšana, pielāgošanās klimata pārmaiņām, ilgtspējīga ūdens un jūras resursu izmantošana un aizsardzība, pāreja uz aprites ekonomiku, piesārņojuma novēršana un kontrole un bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu aizsardzība un atjaunošana. Papildus šajā regulā tiek arī noteikts, ka ir četras prasības, kurām jāatbilst saimnieciskajām darbībām, lai tās varētu uzskatīt par ilgtspējīgām:

- būtiski sekmēt vismaz viena vides mērķa sasniegšanu;
- “nenodarīt būtisku kaitējumu” nevienam no citiem vides mērķiem;
- darbība jāveic saskaņā ar minimālajiem sociālajiem un pārvaldības aizsardzības pasākumiem;
- tai ir jāatbilst tehniskās pārbaudes kritērijiem, kas jāpieņem saskaņā ar šo regulu.

Detalizēti tehniskie pārbaudes kritēriji atbilstoši Taksonomijas regulai tiks iekļauti deleģētajos aktos. Pirmais deleģētais akts, kas izstrādāts saskaņā ar Taksonomijas Regulas 6. panta 2.punktu un 7. panta 2.punktu, ir Ilgtspējīgu finanšu deleģētais akts klimata jomā⁶. Šis deleģētais akts ietver tehniskos kritērijus pirmajiem diviem klimata mērķiem – klimata pārmaiņu mazināšana un pielāgošana. Vēlāk 2021.gada laikā ir plānots pieņemt arī papildinošu deleģēto aktu Ilgtspējīgu finanšu deleģētajam aktam klimata jomā, kas ietvers tehniskos kritērijus lauksaimniecībai un dažām enerģētikas nozarēm, kuras pašreiz nav aptvertas ar publicēto Ilgtspējīgu finanšu deleģēto aktu klimata jomā. 2021.gada 3.augustā ir publicēti Platformas izstrādāti tehniskie pārbaudes kritēriji par pārējiem četriem vides mērķiem: ūdens un jūras resursu ilgtspējīgai izmantošanai un aizsardzībai, pārejai uz aprites ekonomiku, piesārņojuma novēršanai un kontrolei un bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu aizsardzībai un atjaunošanai; papildus ir papildināti arī daži no klimata mērķiem. Pašlaik līdz septembra beigām notiek publiskā apspriešana par šiem kritērijiem, kurā Finanšu ministrija arī ir iesaistījusi nozaru ministrijas, Latvijas Banku, FKTK, PKC, un provizoriski 2022.gada pirmajā pusgadā tiks pieņemts papildu deleģētais akts. Tas nozīmē, ka turpmāk būtiskākie lēmumu par to, kā Taksonomijas regula ir piemērojama praksē, tiks pieņemti ar deleģēto aktu starpniecību, nosakot nozīmīgus kritērijus gandrīz visām tautsaimniecības nozarēm.

Papildus tam, sagaidāma Taksonomijas paplašināšana uz sociālajiem mērķiem, darbībām, kas nodara būtisku kaitējumu videi un aktivitātēm, kas nenodara kaitējumu un vienlaicīgi nesniedz būtisku ieguldījumu kādā no sešiem vides mērķiem. Līdz 2021.gada beigām Komisija plāno publicēt ziņojumu par tālāko Taksonomijas paplašināšanu, balstoties uz Platformas tehnisko darbu un publiskās apspriešanas rezultātiem, kas pašlaik notiek un kurā Finanšu ministrija arī ir iesaistījusi nozaru ministrijas, Latvijas Banku, FKTK, PKC.

Ilgtspējīgu finanšu deleģētais akts klimata jomā tiks pieņemts līdz šī gada beigām, lai Taksonomiju varētu sākt piemērot no 2022. gada 1. janvāra attiecībā uz minētajiem diviem pirmajiem vides mērķiem. Šis informatīvais ziņojums ir izstrādāts ar mērķi, lai varētu pieņemt lēmumu, vai Latvija atbalsta vai noraida tieši Ilgtspējīgu

⁶ Šis Klimata deleģētais akts ir pirmais deleģētais akts (par ilgtspējīgām darbībām saistībā ar pielāgošanos klimata pārmaiņām un to mazināšanas mērķiem) tika oficiāli pieņemts 2021. gada 4. jūnijā, un pašlaik Eiropas Padome un Parlaments veic tā pārbaudi. Otrs deleģētais akts, kas aptvers atlikušos vides mērķus (kā arī dažus papildu kritērijus vides mērķiem), tiks pieņemts 2022. gada pirmajā pusē

finanšu deleģēto aktu klimata jomā, par ko attiecīgi jāpaziņo Padomes līdz septembra beigām.

Deleģētie akti attiecībā uz atlikušajiem četriem vides mērķiem jāpieņem līdz 2021. gada 31. decembrim. Vēl viens neatņemams Taksonomijas izstrādes procesa solis ir deleģētais akts, kuru Komisija pieņēma 2021. gada jūlijā un ar ko nosaka, ka uzņēmumiem, uz kuriem attiecas nefinanšu ziņojumu direktīva būs jāatklāj, kā un cik lielā mērā to darbības atbilst darbībām, kuras uzskata par videi draudzīgām ES Taksonomijā. Šis deleģētais akts izstrādāts pamatojoties uz tehniskajām konsultācijām, ko 2021. gada 1. martā iesniedza Eiropas uzraudzības iestādes, un pašlaik notiek tā izskatīšana Padomē un Parlamentā.

2.2. Lēmumu pieņemšanas process deleģētajiem aktiem

Atbilstoši Līguma par ES darbību 290.pantam ar leģislatīvu aktu Komisijai var deleģēt pilnvaras pieņemt vispārēji piemērojamus neleģislatīvus aktus jeb deleģētos aktus, lai papildinātu vai grozītu dažus nebūtiskus leģislatīvu aktu elementus. Deleģētais akts var stāties spēkā tikai tad, ja Eiropas Parlaments (lēmums tiek pieņemts ar balsu vairākumu) un ES Padome (turpmāk – Padome) (lēmums tiek pieņemts ar kvalificēto balsu vairākumu) leģislatīvā akta noteiktajā termiņā nav izteikusi iebildumus. Tiklīdz Komisija ir pieņēmusi deleģēto aktu, tas tiek nosūtīts Eiropas Parlamentam un Padomei iebildumu sniegšanai divu mēnešu laikā. Ja iebildumu nav, tad deleģētais akts tiek publicēts ES Oficiālajā Vēstnesī.

2021.gada 21.aprīlī Eiropas Komisija publicēja ilgtspējīgu finanšu pakotni, kuras sastāvā bija arī Taksonomijas regulas 6.un 7.panta deleģētais akts jeb Ilgtspējīgu finanšu deleģētais akts klimata jomā. Tomēr ņemot vērā, ka Ilgtspējīgu finanšu deleģētais akts klimata jomā tika publicēts tikai angļu valodā, tad termiņš viedokļa paušanai par deleģēto aktu iestājas tad, kad tas ir pieejams visu dalībvalstu valodās. Komisija visu dalībvalstu valodās Ilgtspējīgu finanšu deleģēto aktu klimata jomā publicēja 2021.gada jūnijā. Šobrīd dalībvalstīm ir dots laiks deleģētā akta izvērtēšanai un pozīcijas paušanai pēc noklusējuma vai lūdzot pagarinājumu iebildumu izteikšanai. Atbilstoši Taksonomijas regulas 23.panta sestajai daļai ir iekļauts nosacījums, ka Eiropas Parlaments un Padome iebildumus var izteikt četros mēnešos, līdz ar to Latvijai viedoklis par Ilgtspējīgu finanšu deleģēto aktu klimata jomā atbalstīšanu vai neatbalstīšanu ir jāformulē līdz 2021.gada 1.septembrim. Kopš tehnisko pārbaudes kritēriju publicēšanas 2019.gada vasarā, Finanšu ministrija ir iesaistījusi nozaru ministrijas tehnisko pārbaudes kritēriju izskatīšanā un aicinājusi nozaru ministriju pārstāvjus uz Komisijas dalībvalstu ekspertu (*Member State Expert Group, MSEG*) sanāksmēm, kurās pastāvīgi piedalās Finanšu ministrijas un VARAM pārstāvis, kad tika apspriesti tehnisko pārbaudes kritēriji. Finanšu ministrija ir apkopojusi ministriju viedokļus un iesniegusi tos Komisijā.

Izsakot iebildumus par deleģēto aktu, Eiropas Parlaments un Padome vairs nevar iebilst pret kādu kritēriju atsevišķi, bet gan atbilstoši Līguma par Eiropas Savienības darbību nosacījumiem, kā arī atbilstoši 2016.gada 13.aprīļa Iestāžu nolīgumam starp Eiropas Parlamentu, Eiropas Savienības Padomi un Eiropas Komisiju par labāku likumdošanas procesu var tikai atbalstīt (nepaužot viedokli) vai noraidīt deleģēto aktu. Padomes un Eiropas Parlamenta gadījumā, lai noraidītu deleģēto aktu, nepieciešams ievērot Līgumā par Eiropas Savienību darbības nosacījumiem noteikto balsošanas kārtību, kas nozīmē, ka, lai Padome noraidītu Ilgtspējīgu finanšu deleģēto aktu klimata jomā par to ir jānobalso ar kvalificēto balsu vairākumu.

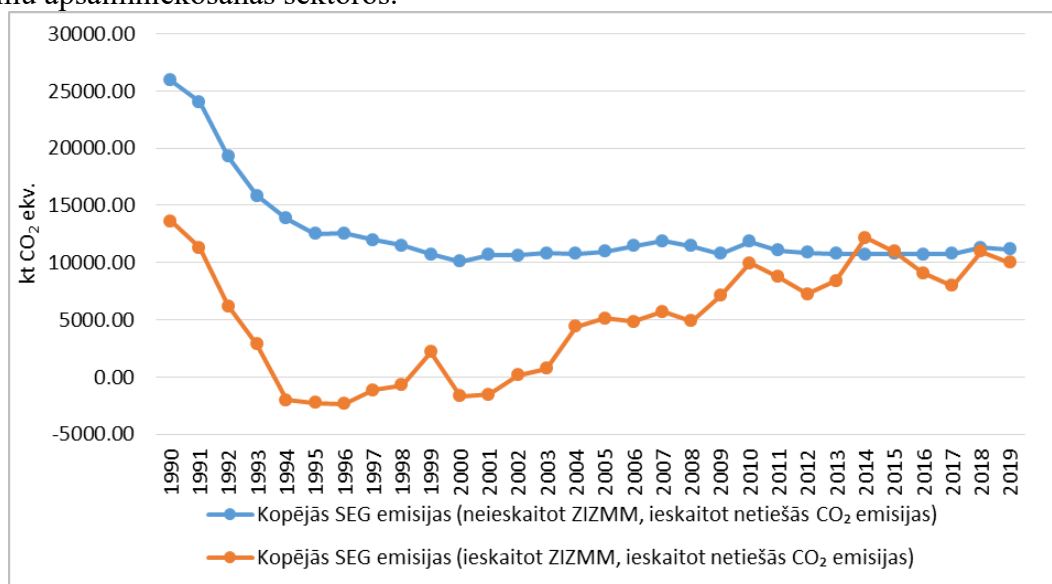
III SITUĀCIJA LATVIJĀ

Attiecībā uz Latvijas pozīcijas formulēšanu par Ilgtspējīgu finanšu deleģēto aktu klimata jomā ir jāņem vērā aktuālā situācija Latvijā gan uz siltumnīcefekta gāzu emisijām un to, avotiem, gan Latvijas mērķiem siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanu un prognozēm to sasniegšanā.

3.1. Siltumnīcefekta gāzu emisijas un avoti Latvijā

Kopumā Latvijas SEG emisijas kopš 1990.gada ir samazinājušās par 57,0%, neskaitot zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības sektoru (turpmāk – ZIZIMM), ieskaitot netiešās CO₂ emisijas (skatīt 1.attēlu). 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, kopējās emisijas (neskaitot ZIZIMM, ieskaitot netiešās CO₂ emisijas) ir samazinājušās par 1,1%, savukārt ieskaitot ZIZIMM un netiešās CO₂ emisijas, SEG emisijas samazinājušās par 8,8%, salīdzinot ar 2018.gadu. 2014. un 2015.gadā, mežizstrādes apjomam atjaunojoties pirmskrīzes līmenī un pieaugot dabiskajam atmirumam novecojošajos mežos, ZIZIMM sektorā samazinājās neto CO₂ piesaiste meža zemes kategorijā. CO₂ piesaiste meža zemē nenosedza sektora SEG emisijas, kas veidojās galvenokārt no organiskajām augsnēm, kūdras ieguves un zemes izmantošanas veida maiņas - atmežošanas rezultātā. Iepriekš minēto sakarību rezultātā ZIZIMM sektorā ziņotas neto emisijas (sektora kopējās emisijas pārsniedz kopējo piesaisti), lai arī meža zemēs saglabājas neto piesaiste, kas ietekmē Latvijas kopējās SEG emisijas.⁷

2019. gadā lielākais SEG emisiju avots bija enerģētika (37% no kopējām SEG emisijām, neieskaitot ZIZIMM), kam sekoja transports (29,9%) un lauksaimniecība (19,8%). Pārējās SEG emisijas bija rūpniecisko procesu un produktu izmantošanas un, atkritumu apsaimniekošanas sektoros.

⁷ Latvijas SEG inventarizācija 1990.-2019.gads: <https://unfccc.int/ghg-inventories-annex-i-parties/2021>; Latvijas SEG inventarizācijas: <https://videscentrs.lv/gmc.lv/lapas/zinojums-par-klimatu>

1.attēls. Latvijas kopējās SEG emisijas (ieskaitot un neieskaitot ZIZIMM, ieskaitot netiešās CO₂ emisijas) 1990.–2019.g. (kt CO₂ ekv.)

Neto SEG emisijas no ZIZIMM 2019. gadā bija -1152,90 kt CO₂ ekv., salīdzinot ar -12300,83 kt CO₂ ekv. (piesaisti) 1990. gadā. CO₂ piesaistes samazinājums ZIZIMM sektorā saistāms ar pieaugušu un pāraugušu mežu īpatsvara pieaugumu, kas saistīts ar mežizstrādes apjoma un dabiskā atmiruma pieaugumu. Tāpat arī ievērojama nozīme SEG emisiju palielinājumā ir meža zemes pārveidošanai par apbūvi (ceļiem un cita veida infrastruktūru), kā arī dabiski apmežojušos zemju atgriešana saimnieciskajā aprītē, pārveidojot par aramzemēm un zālājiem, un kūdras ieguves apjoma pieaugumam un mērķa tirgus transformācijai, pārtraucot ražot kurināmo kūdru un palielinot lauksaimniecībā izmantojamās kūdras ieguvi.⁸

3.2. Latvijas mērķi SEG emisiju samazināšanā un prognozes to sasniegšanā

Saskaņā ar Latvijas stratēģiju klimatneitralitātes sasniegšanai Latvija ir apņēmusies sasniegt klimatneitralitāti 2050. gadā⁹, kas nozīmē, ka SEG emisijas, kuras nav iespējams samazināt, tiek kompensētas ar CO₂ piesaisti. 2020. gada 11.-12. decembra Eiropadomes sanāksmē tika panākta vienošanās kāpināt ES SEG emisiju samazināšanas mērķi 2030. gadam, nosakot mērķi samazināt ES kopējās SEG emisijas par vismaz 55 % salīdzinājumā ar 1990. gadu. Eiropas Komisijai līdz 2021. gada 14. Jūlijā nāca klajā ar “fit to 55” pakotni, kas ir priekšlikumu kopums ES tiesību aktu pārskatīšanai un atjaunināšanai un jaunu iniciatīvu ieviešanai nolūkā nodrošināt to, ka ES politika atbilst tiem klimata mērķiem, par kuriem vienojusies Padome un Eiropas Parlaments, t.i. attiecas uz mērķi samazināt emisijas vismaz par 55 %, ko ES ir noteikusi 2030. gadam. Ierosinātās paketes mērķis ir saskaņot ES klimata un enerģētikas tiesību aktus ar 2030. gada mērķi.

Paaugstinoties ES kopējam 2030. gada klimata mērķim, esošās redakcijas “fit to 55” pakotnes priekšlikuma ietvaros nozīmētu, Latvijai noteiktā ES Emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas neaptverto SEG emisiju (turpmāk – ne-ETS) samazināšanas mērķa pieaugumu līdz -17% 2030. gadā salīdzinājumā ar 2005. gadu, kas ir par 11% punktiem vairāk, kā šobrīd noteiktais mērķis. Līdz šim spēkā esošā ES kopējā 2030. gada mērķa (-40%) sasniegšanai, Latvijas mērķis ir samazināt ne-ETS SEG emisijas par 6% salīdzinājumā ar 2005. gada ne-ETS SEG emisijām, kas ir noteikts ar Regulu 2018/842¹⁰. Saskaņā ar 2021. gadā Komisijā iesniegtajām SEG prognozēm¹¹ scenārijā ar papildu pasākumiem 2030. gadā 6% mērķi varētu izdoties arī pārsniegt (prognozētais samazinājums 10%), taču tas būs iespējams tikai tad, ja tiks īstenoti visi paredzētie papildu pasākumi.

⁸ Latvijas SEG inventarizācija 1990.-2019.gads: <https://unfccc.int/ghg-inventories-annex-i-parties/2021>; Latvijas SEG inventarizācijas: <https://videscentrs.lv/gmc.lv/lapas/zinojums-par-klimatu>

⁹ Pieejams tiešsaistē: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_en;

¹⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija regula Nr. 2018/842 par saistošiem ikgadējiem siltumnīcefekta gāzu emisiju samazinājumiem, kas dalībvalstīm jāpanāk no 2021. līdz 2030. gadam un kas dod ieguldījumu rīcībā klimata politikas jomā, lai izpildītu Parīzes nolīgumā paredzētās saistības, un ar ko groza Regulu (ES) Nr. 525/2013

¹¹ Tiešsaistē pieejams: <https://reportnet.europa.eu/public/countries>

Saskaņā ar Latvijas stratēģiju klimatneitralitātes¹² sasniegšanai pēc sākotnējām indikatīvām prognozēm laika periodā līdz 2050. gadam klimatneitralitātes mērķa īstenošanai būs nepieciešamas papildu investīcijas ~16 miljardu *euro* (2010. gada salīdzināmajās cenās) apmērā jeb ~1,35% vidēji gadā no iekšzemes kopprodukta 2020.-2050. gada laika periodā, salīdzinot ar bāzes scenāriju. Ievērojot minēto, būs nepieciešama būtiska investīciju novirzīšana tādām ekonomiskajām aktivitātēm, kas veicina klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos klimata pārmaiņām. Ilgtspējīgu finanšu deleģētais akts klimata jomā kalpotu kā svarīgs instruments investīciju novirzīšanai ekonomiskajām aktivitātēm, kas veicina klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos klimata pārmaiņām, lai sekmētu arī Latvijai saistošā klimatneitralitātes mērķa sasniegšanu.

IV SEKTORI LATVIJĀ, KURUS IETEKMĒS DELEĢĒTĀ AKTA NOSACĪJUMI

Ilgtspējīgu finanšu deleģētajā aktā klimata jomā ir ietvertas saimnieciskās darbības un tehniskie pārbaudes kritēriji, kas sniedz ieguldījumu klimata pārmaiņu mazināšanā - mežsaimniecība, vides aizsardzība, rūpnieciskā ražošana, enerģētika, transports, ūdensapgāde, kanalizācija, atkritumu apsaimniekošana un sanācija, būvniecība un darbības ar nekustamo īpašumu, informācija un saziņa un profesionālā, zinātniskā un tehniskā darbība, kā arī saimnieciskās darbības un tehniskie pārbaudes kritēriji, kas sniedz ieguldījumu pielāgošanās klimata pārmaiņām, ietverot visas iepriekš minētās jomas, kā arī finanšu un apdrošināšanas darbības, izglītību, cilvēku veselību un sociālā darba aktivitātes, mākslu, izklaidi un atpūtu. Ņemot vērā detalizētos nosacījumus, kas iekļauti Ilgtspējīgu finanšu deleģētā akta klimata jomā pielikumos, kā arī nosacījumus Taksonomijas regulā, tad nākotnē šie nosacījumi ietekmēs plašu nozaru loku. Turpmāk uzskaitītas jomas, kuras deleģētais akts varētu ietekmēt; šis deleģētais akts ir būtisks klimatneitralitātes sasniegšanai.

4.1. Mežsaimniecība

Meža nozare ir nozīmīga loma Latvijas ekonomikā. Mežsaimniecības, kokapstrādes un mēbeļu ražošanas daļa iekšzemes kopproduktā 2020. gada veidoja 5,1%, savukārt eksporta apjoms sasniedza 2,57 miljardus eiro – 19,5% no valsts kopējā eksporta. Latvijas meža īpašumu struktūra ir šāda: valsts meži 49%, privātie meži 48% un 3% pašvaldību un pārējie meži (privāto mežu vidējā platība ir 13,3 hektāri).

Deleģētajā aktā ir paredzētas darbības, ar kurām noteikti tehniskās pārbaudes kritēriji, lai konkrētās darbības varētu atzīt kā ilgtspējīgam finansējumam atbilstošas: meža ieaudzēšana, degradētu mežu atveseļošana un atjaunošana, meža ieaudzēšana vai apmežošana, meža apsaimniekošana, saglabājoša mežsaimniecība. Šo darbību ietvaros īpašniekiem, kuru īpašumā mežu platība pārsniedz noteikto sliekšni, būs nepieciešams izstrādāt meža apsaimniekošanas plānus vai to ekvivalentus vismaz 10 gadiem, (plānu īstenošanu ar piecu gadu intervālu pārbaudīs nacionālā kompetentā iestāde vai trešās puses sertifikācijas procesa pārvaldītājs).

¹² Pieejams tiešsaistē: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/6641>

Līdz ar to pastāv bažas, ka, ievērojot deleģētā akta prasības, mazo meža saimniecību īpašnieki varētu saskarties ar grūtībām jauno prasību izpildes ziņā attiecībā uz informācijas atklāšanu¹³, jo sliekšnis, no kura jāveic klimata ieguvumu analīze (13 hektāri) ir zems (tikai nedaudz zem vidējā īpašuma līmeņa Latvijā). Līdz to netiešā veidā mežu īpašniekiem varētu tikt apdraudētas finansējuma piesaistīšanas iespējas saistībā ar to, ka kredītiestādēm un citiem finanšu tirgus dalībniekiem būs jāatskaitās par nefinanšu informāciju pēc jaunas kārtības.

Vides aizsardzības jomā deleģētais akts nosaka tehniskās pārbaudes kritērijus mitrzemju atjaunošanas darbībām. Latvijā šī joma skar kūdras ieguves vietu rekultivāciju. Saskaņā ar normatīvo ietvaru Latvijā kūdras ieguves vietas pēc derīgo izrakteņu ieguves pabeigšanas ir jārekultivē, un viens no rekultivācijas veidiem ir izmantošana mežsaimniecībā, veicot kūdras ieguves vietu apmežošanu, kas var radīt vienu no lielākajiem SEG emisiju samazinājumiem. Viens no deleģētā akta nosacījumiem, lai mežsaimniecības aktivitātes sniegtu būtisku ieguldījumu klimata pārmaiņu mazināšanai, ir, ka mežsaimniecības aktivitāte neietver zemes ar augstu oglekļa saturu degradāciju (piemēram, deleģētā akta 1. pielikuma 1.1. aktivitātes 1.6. nosacījums, 1.2. aktivitātes 1.4. nosacījums). Minētie nosacījumi rada bažas par to, vai jau degradēto purvu apmežošana teritoriju rekultivācijas ietvaros atbildīs deleģētā akta nosacījumiem.

4.2. Enerģētikas sektors un ēku būvniecība

Ilgspējīgu finanšu deleģētā akta tvērumā enerģētikas sektors aptver kurināmā izmantošanu enerģijas ražošanai visās tautsaimniecības nozarēs, piemēram, apstrādes rūpniecībā, komerciālajā un institucionālajā sektorā, lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā, kā arī siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošanā. Kurināmā izmantošanas siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošanai nosacījumi skar visu Latvijas sabiedrību, bet kurināmā izmantošanas nosacījumi - uzņēmējdarbību un apstrādes rūpniecību, tādējādi būtiski tiks ietekmēti komersanti un pakalpojumu saņēmēji. No tā secināms, ka konkrētā deleģētā akta nosacījumi enerģētikas sektoram nozīmīgi ietekmēs visu Latvijas sabiedrību.

Sektors "Būvniecība, ēku atjaunošana un darbība nekustamo īpašumu jomā" arī ir būtisks Latvijas tautsaimniecībai (tā īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā ir tuvu 12,5%). Vienlaikus ēku atjaunošanas darbības ir īpaši svarīgas gan valsts energoresursu patēriņa mazināšanai, gan ēku fonda atjaunošanai un saglabāšanai, gan iedzīvotāju dzīvošanas apstākļu uzlabošanai.

Līdz ar to Latvijā problēmas var radīt deleģētā akta nosacījumi enerģētikas, būvniecības un ēku atjaunošanas sadaļā gadījumos, jo ilgtspējīgas investīcijas būs pieejamas tikai tām darbībām, kas atbildīs deleģētajā aktā noteiktajiem ļoti ambiciozajiem un grūti izpildāmajiem kritērijiem:

- Tehniskie kritēriji bioenerģijai, ēku energoefektivitātei un ēkām deleģētajā aktā ir stingrāki, nekā nosacījumi, kas šobrīd ir spēkā ES pirmā līmeņa tiesību aktos – Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/2001 (2018. gada 11. decembris) par no atjaunojamajiem energoresursiem iegūtas enerģijas izmantošanas veicināšanu, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2012/27/ES (2012. gada 25. oktobris) par energoefektivitāti, ar ko groza

¹³ Termins "informācijas atklāšana" tiek lietots atbilstoši ES tieši piemērojamo normatīvo aktu terminoloģijai.

Direktīvas 2009/125/EK un 2010/30/ES un atceļ Direktīvas 2004/8/EK un 2006/32/EK, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2010/31/ES (2010. gada 19. maijs) par ēku energoefektivitāti.

- Energoinfrastruktūras uzturēšanas, modernizēšanas un paplašināšanas pasākumi klimata deleģētajā aktā tiek sasaistīti ar konkrētā enerģijas veida ražošanas struktūru, bet elektroenerģijas pārvades vai sadales uzturēšanas un modernizēšanas pasākumi ir ilgtspējīgi tikai, ja elektroenerģijas dzīves cikla emisiju apjoms nepārsniedz konkrētu rādītāju. Līdz ar to varētu būt problemātiski īstenot energozudumu mazināšanas, centralizētās energoapgādes sistēmas paplašināšana un modernizēšanas pasākumus, kas ir nepieciešami energoresursu patēriņa mazināšanai, centralizētās energoapgādes sistēmas pakalpojumu izmantošanas veicināšanai un energopiegāžu drošumam un nepārtrauktībai.
- Tehniskie kritēriji jaunajām ēkām, noteic, ka tām ir jābūt par 10% efektīvākām nekā valstī noteiktajām gandrīz nulles patēriņa ēkām. Lai gan pašlaik konkrēts aprēķins vēl nav pieejams, pastāv bažas, ka šādi **nosacījumi varētu sadārdzināt jaunu ēku būvniecību** (tai skaitā, ar jaunām un energoefektīvām ēkām aizvietojojt veco un neefektīvo ēku fondu), kā arī bremzēt sociālo mājokļu būvniecību gadījumos, jo kritērijiem neatbilstošu projektu realizēšanai pieejamais finansējums varētu nākties realizēt dārgākus un sarežģītākus projektus;
- Saskaņā ar deleģētā akta nosacījumiem, **ēku atjaunošanas aktivitātē kā ilgtspējīga aktivitāte nav iekļauta bioenerģijas iekārtu uzturēšana un uzlabošana** (*maintenance and repair of bioenergy micro plants*), kas Latvijas gadījumā ir īpaši svarīga aktivitāte ēkās, kuras nav pieslēgtas centralizētajai siltumapgādes sistēmai un kurā vienīgā iespēja nodrošināt siltumapgādi ir meža biomasas sadedzināšanas iekārtas (daudzdzīvokļu ēkās pilsētvidē nebūs iespējams nodrošināt siltumapgādi ar saules kolektoriem, siltum sūkņiem, un šādās ēkās netiek izmantotas mikro-koģenerācijas iekārtas).

4.3. Transporta sektors

Fosilās degvielas un dabas gāzes izmantošana nav atbilstoša ilgtspējas koncepcijai. Tajā pašā laikā, transportā enerģijas patēriņš Latvijā gandrīz pilnībā balstās uz naftas produktu importu, jo elektroenerģijas un biodegvielas īpatsvars transportā ir salīdzinoši neliels. Transporta sektora enerģijas patēriņš ir aptuveni 31% no Latvijas enerģijas gala patēriņa, un transportā patērē gandrīz 80% no naftas produktu gala patēriņa. Transportā enerģijas patēriņš nepārtraukti pieaug, 2015.-2019.g. pieaugot par apmēram 11%. 2020.gadā tikai 0.15% no visiem Latvijā reģistrētajiem transportlīdzekļiem bija elektro transportlīdzekļi un vēl 0.03% ir ar elektrību un fosilo degvielu darbināmie transportlīdzekļi, savukārt pārējie transportlīdzekļi bija ar kādu no fosilās degvielas veidiem darbināmi transportlīdzekļi.

Nemot vērā, ka Latvijas iedzīvotāju un sabiedriskā transporta autoparks ir novecojis, tad nākotnē var būtu jāveic apjomīgi ieguldījumi šajā sektorā, lai izpildītu Taksonomijas regulas un deleģēto aktu prasības. Arī **dzelzceļa apakš sektoram** (kuram kļūstot populārākam iedzīvotāju vidū ir liels potenciāls samazināt transporta sektora kopējās emisijas), **raksturīgs novecojušais ritošais sastāvs sabiedriskajā transportā.** Abos apakšsektoros (autotransporta un dzelzceļa) ir arī nepietiekamā infrastruktūra jaunu tehnoloģiju attīstībai transporta sektorā. Rezultātā, ņemot vērā

Latvijas situāciju transporta nozarē un izvērtējot novecojošo autoparku iedzīvotājiem un sabiedriskā transporta ritošo sastāvu, Latvijā būs apgrūtināta iespēja strauji izpildīt saistības attiecībā uz SEG emisiju samazināšanu transporta sektorā. Ambiciozi vides mērķi ir izvirzīti arī aviācijas nozarei. Līdz 2050.gadam šai nozarē ir plānots sasniegt klimata neitralitāti, tādēļ nepieciešams turpināt pārdomātu investīciju politiku gan modernas gaisa kuģu flotes izmantošanā, gan arī nodrošināt aviācijas infrastruktūras modernizēšanu. Kopumā jāsecina, ka visam transporta sektoram un tā tālākajai attīstībai deleģētais akts radīs ļoti tiešu ietekmi, tostarp Latvijas uzņēmumiem.

V LATVIJAS POZĪCIJA PAR DELEĢĒTO AKTU

Ņemot vērā informatīvajā ziņojumā sniegto informāciju, kā arī 2020. gada 11.-12. decembra Eiropadomes sanāksmē panākto vienošanos kāpināt ES SEG emisiju samazināšanas mērķi 2030. gadam un citas starptautiskās saistības, ko Latvija uzņēmusies, tad aicinām:

- 1) pieņemt zināšanai, ka Ilgtspējīgu finanšu deleģētais akts klimata jomā ir nozīmīgs solis vides mērķu sasniegšanas veicināšanai, bet vienlaikus tā pieņemšanai, var būt būtiska ietekme uz tautsaimniecību un sabiedrību, apgrūtinot pieeju finansējumam jomās, kur nav pietiekama atbilstība taksonomijas kritērijiem;
- 2) atbalstīt Ilgtspējīgu finanšu deleģētā akta pieņemšanu klimata jomā un balsošanas gadījumā Padomē Latvijai atbalstīt tā pieņemšanu.

Finanšu ministrs

J.Reirs

Jūlija Pastušenko 67095695
julija.pastusenko@fm.gov.lv